

NATALIA
GINZBURG

LÈXIC
FAMILIAR

Pròleg de Lluïcia Ramis

**Gràcies per comprar aquest ebook. Esperem
que gaudeixi de la lectura.**

Volem convidar-lo a subscriure's a la newsletter d'Àtic dels
Llibres. Rebrà informació sobre ofertes, promocions
exclusives i serà el primer a conèixer les nostres novetats.
Només ha de clicar en aquest botó.

Lèxic familiar

Natalia Ginzburg

Traducció d'Elena Rodríguez

Pròleg de Llucia Ramis

Pàgina de crèdits

Lèxic familiar

V.1: abril del 2020

Títol original: *Lessico familiare*

© Giulio Einaudi Editore s.p.a. Torino, 1963, 1986, 1999, 2010, 2014

© de la traducció, Elena Rodríguez, 2018

© d'aquesta edició, Futurbox Project, S. L., 2020

Tots els drets reservats, inclòs el dret de reproducció total o parcial en qualsevol forma.

Correcció: Anna Serra i Miquel Saumell Santauegènia

Disseny de coberta: Taller de los Libros

Publicat per Àtic dels Llibres

Carrer d'Aragó, 287, 2n 1a

08009, Barcelona

info@aticodeloslibros.com

www.aticodeloslibros.com

ISBN: 978-84-17743-93-2

THEMA: DNBL

Conversió a ebook: Taller de los Libros

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser efectuada amb l'autorització dels titulars, amb excepció prevista per la llei. S'ha de dirigir a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessita fer servir algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri italiano.

Aquest llibre s'ha publicat amb una ajuda a la traducció concedida pel Ministeri d'Afers Estrangers italià.

Aquesta obra ha rebut una ajuda a l'edició del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Contingut

Portada

Newsletter

Pàgina de crèdits

Sobre aquest llibre

Pròleg de Lluïcia Ramis

Lèxic familiar

Notes de la traductora

Sobre l'autora

Sobre Lluïcia Ramis

Lèxic familiar

**La novel·la autobiogràfica més íntima de l'autora
de *Les petites virtuts***

Lèxic familiar és el retrat dels Levi, família jueva i antifeixista que va viure a Torí, de 1930 fins a 1950. La Natalia, una de les filles del professor Levi, va escriure un llibre fascinant, una narració autobiogràfica que reflecteix la història de la Itàlia antifeixista, on les anècdotes quotidianes es barregen amb reflexions profundes sobre la llibertat i la consciència de si mateixa. Amb aquest llibre, el talent de Natalia Ginzburg arriba a la seva expressió més lliure. El lector hi trobarà una novel·la precursora de la narrativa del jo, on la matèria literària es conjuga a partir de la pròpia vida i la realitat de l'autora.

«Un llibre impressionant, una “novel·la” autobiogràfica de joventut, un gran exemple de literatura del jo del segle xx.»

Manuel Rodríguez Rivero, *Babelia*

«Ginzburg és una observadora irònica, perspicaç, delicada i minuciosa; el testimoni conscient i lúcid de la seva època.»

Mercedes Monmany, *ABC*

«La literatura de Ginzburg ens convida a tornar-hi sovint
[...] N'estic enamorada.»

Eva Piquer, *Ara*

«Els escrits de Natalia Ginzburg es manifesten amb
sobrietat i delicadesa.»

Qué leer

Pròleg

de Lucia Ramis

Escriure és això

Cada família és el món. No un món, sinó la humanitat sencera. Qui entén la pròpia família és capaç d'entendre-ho tot.

Les històries que s'han anat explicant a casa, al llarg dels anys, formen part de la mateixa cartografia de mobles, llibres, fotos i objectes polsegosos a l'aparador, rellotges de paret. Fa tant de temps que aquelles coses són allà, que tu ni tan sols les veus. Construeixen un univers domèstic en el qual un és capaç de reconèixer velles constel·lacions que determinaren identitats, potser arran d'una astrologia de forces verbals. Les paraules i expressions rescatades, ara de la boca d'una tia, ara del teu pare, i que et faran riure tot d'una que les sentis i reconeguis en els teus fills, formen un mapa on saps situar-te i on us retrobau quan us veieu, als dinars de Nadal, per exemple.

«Si l'he sentida de vegades, aquesta història!». Ens sabem aquelles anècdotes de memòria, perquè l'àvia les repeteix un cop rere l'altre, com si tengués por de perdre l'estructura correcta de les frases i dels records. Els seus fills les hereten i n'afegeixen de noves. Es barallen en

explicar-les, perquè no tots les visqueren igual. I mentre uns diuen que, quan eren petits, un llamp va entrar per la finestra de la cuina i els va fer tanta por que el tio Miquel va amagar-se sota el llit i es va pixar damunt, el tio Miquel contesta que no és vera, que no pot ser, perquè justament aquell dia ni tan sols hi era, que se n'havia anat de colònies. La discussió passa com una tempesta d'estiu. I aquelles paraules i expressions romanen allà, lleugeres i eternes, com l'aire que ens permet viure.

Vaig llegir *Lèxic familiar* fa deu anys. Era la primera vegada que llegia Natalia Ginzburg. I vaig pensar que en el seu text hi era tot. Així de simple. Feia d'eco de les veus que ella sempre va sentir, amb el mateix to, de vegades sorneguer, i que deien molt més del que verbalitzaven. Jugava a retratar un entorn —família jueva i antifeixista de classe mitjana—, a escriure la crònica d'un temps —la Itàlia de Mussolini—, conscient que la memòria fa trampes. La d'un mateix i la dels altres. Per això ella deia que aquest llibre, en què només hi ha escrit el que recorda, s'ha de llegir com una novel·la.

Què hi ha de realitat i en quin moment comença la ficció? És la gran pregunta de la literatura, o fins i tot és la qüestió principal que la motiva. Però, en tot cas, la veritat és una altra cosa. La veritat rau en l'olor de guix i plastilina que feia la classe a l'escola; en les partícules de pols que suraven a la teva habitació a les cinc de l'horabaixa i ballaven amb el sol que es filtrava per la ranura de les persianes; en aquell vocabulari íntim, bromes internes, que tens amb la teva parella i que també vares tenir amb els teus germans, encara que en fos un altre; un llenguatge propi, només vostre, al marge de tothom i que, per molts anys que passin, únicament enteneu vosaltres.

Ginzburg coneix aquell codi. Diu que entrem en l'adolescència quan començam a desentranyar les converses dels adults. Però és capaç de rescatar les

paraules en estat pur, sense dobles sentits, de la infantesa. Et fa recobrar aquells perfums que creies oblidats, la senzillesa transcendental dels moments anodins: acudits de sobretaula, una mala traducció còmica que mai no vares corregir a algú, perquè aquella reiteració en l'error et resultava entranyable, un accent característic. De sobte, Ginzburg et recorda que te n'havies oblidat, de tot això. I et poses a fer inventari, tu també, del que ha estat la teva vida.

Inventari, sí, sense floritures. Conscient que no som només el que diem, sinó que també ens identifica la manera que tenim de dir les coses, conscient també del valor i del matís de cada mot, ella cerca l'exactitud. Això és: sense perdre's en sentimentalismes. Descriu amb paraules nues, crues, més precises que precioses, tant les situacions dures com les tendres. No s'enamora del seu marit, a qui tracta amb una ironia incisiva, i amb qui, en arribar a Roma, creu que podria ser feliç. Però morirà torturat a la presó, després de dirigir un diari clandestí el 1944, en plena ocupació alemanya. Sí que mereixerà el seu plany Cesar Pavese en suïcidar-se, i aquell somriure maligne que conservava només per als amics.

Potser justament és en parlar de Pavese, que Ginzburg deixa anar una mica d'aquell aire contingut amb què respira el text. I potser aquesta contenció té a veure amb l'educació estricta que Ginzburg va rebre del seu pare.

Lèxic familiar em va canviar la vida, i la raó és tan senzilla i tan potent com el mateix llibre. En llegir-lo vaig entendre que escriure és això.

Advertiment

Els llocs, els fets i les persones d'aquest llibre són reals. No he inventat res, i cada vegada que, seguint les traces del meu vell costum de novel·lista, inventava alguna cosa, de seguida em sentia impulsada a destruir tot el que havia inventat.

Els noms també són reals. Mentre escrivia aquest llibre he sentit una intolerància tan profunda envers qualsevol invenció que no he pogut canviar els noms vertaders, que se'm feien indissolubles de les persones reals. Potser a algú no li agradarà trobar-se així, amb el seu nom i cognom, en un llibre. Però no hi tinc res a dir.

M'he limitat a escriure el que recordava. Per aquest motiu, si es llegeix aquest llibre com una crònica, es pot objectar que presenta llacunes infinites. Malgrat que està extret de la realitat, penso que s'ha de llegir com si fos una novel·la: és a dir, sense demanar-li res més, ni res menys, del que una novel·la pot oferir.

I també hi ha moltes coses que recordava, però que he preferit no escriure; entre les quals, moltes que em concernien directament.

No tenia gaires ganes de parlar de mi. Aquesta, de fet, no és la meva història, és més aviat, malgrat els buits i les llacunes, la història de la meva família. Haig d'afegir que,

en el decurs de la meva infantesa i adolescència, sempre m'havia proposat escriure un llibre que parlés de les persones que aleshores vivien al meu entorn. Aquest és, en part, aquell llibre: però només en part, perquè la memòria és làbil, i perquè els llibres escrits a partir de la realitat sovint són dèbils centellejos i estelles de tot el que hem vist i sentit.

A casa dels meus pares, quan era petita, a taula, si els meus germans o jo vessàvem el got sobre les tovalles, o fèiem caure un ganivet a terra, la veu del pare tronava: «No sigueu barroers!».

Si sucàvem el pa a la salsa, cridava: «No llepeu els plats! No feu porqueries! No feu pasterades!».

Porqueries i pasterades també ho eren, per al pare, els quadres moderns, que no suportava.

Deia: «No sabeu estar a taula! No se us pot portar enlloc!».

I deia: «A vosaltres que feu tantes porqueries, si fóssiu a la taula d'un amfitrió a Anglaterra, us farien fora de seguida».

Tenia la més alta estima per Anglaterra. Trobava que era el més gran exemple de civilitat del món.

Solia comentar, mentre menjava, les persones que havia vist durant el dia. Era molt sever en els seus judicis, i titllava a tothom d'estúpid. Un estúpid era, segons ell, «un ximple». «M'ha semblat un autèntic ximple», deia, parlant d'algú que acabava de conèixer. A banda dels «ximplers», també hi havia els «negres». «Un negre» era, segons el pare, una persona que tenia modals maldestres, aturats i tímids, qui es vestia de manera inapropiada, qui no sabia anar per la muntanya, qui no parlava altres idiomes.

Cada acte o gest nostre que trobava inapropiat, el definia com «una negrigura». «No sigueu negres! No feu negrigures!», ens cridava contínuament. La gamma de les negrigures era àmplia. Considerava «una negrigura» portar sabates de carrer a les excursions per la muntanya; iniciar una conversa, al tren o pel carrer, amb un company de viatge o amb un passant; conversar des de la finestra amb els veïns de casa; treure's les sabates a la sala d'estar i escalfar-se els peus posant-los al radiador; queixar-se, a les excursions per la muntanya, de set, cansament o butllofes als peus; portar, a les excursions, menjars cuits i oliosos, i tovallons per netejar-se els dits.

A les excursions només se'ns permetia portar una determinada classe d'aliments: formatge de la vall d'Aosta, melmelada, peres i ous durs; i només se'ns consentia beure te, que preparava ell mateix, en el fogonet d'alcohol. Inclina damunt del fogonet el cap estirat i sorrut, pèl-roig i amb els cabells com si fossin d'un raspall, i protegia les flames del vent amb les falces de la jaqueta, una jaqueta del color del rovell, amb les butxaques pelades i fetes malbé, sempre amb la mateixa jaqueta als estiuejos a la muntanya.

A les excursions no estaven permesos ni conyac, ni terrossos de sucre: perquè tot això era, segons ell, «cosa de negres»; i no estava permès aturar-nos a berenar als refugis, perquè era una negrigura. També era una negrigura protegir-se el cap del sol amb un mocador o amb un barret de palla, o protegir-se de la pluja amb caputxes impermeables, o posar-se bufandes al coll. Eren proteccions que agradaven a la mare, que, al matí, quan sortíem d'excursió, ella posava a la motxilla per a nosaltres i per a ella; però el pare, quan se les trobava a les mans, les llançava encolerit.

Quan anàvem d'excursió, amb les botes amb claus, grosses, dures i pesants com el plom, mitjons de llana i

passamuntanyes, les ulleres de neu al front, i el sol que ens queia de ple sobre els caps suats, miràvem amb enveja els «negres», que pujaven lleugers amb sabatilles de tenis o s'asseien a menjar nata a les taules dels refugis.

La mare es referia a les excursions com «la diversió que el dimoni dóna als seus fills», i sempre feia tot el que podia per quedar-se a casa, sobretot quan es tractava de menjar a fora. Ho feia perquè, després de dinar, li agradava llegir el diari i dormir al sofà de casa.

Sempre passàvem els estius a la muntanya. Llogàvem una casa durant tres mesos, del juliol al setembre. Sovint eren cases que estaven fora del poble; i el pare i els meus germans anaven cada dia, amb la motxilla a l'esquena, a comprar a la vila. No hi havia cap mena de diversió o distracció. Ens passàvem els vespres a casa, al voltant de la taula, nosaltres els germans i la mare. Pel que fa al pare, llegia a l'altra punta de la casa; i, de tant en tant, treia el cap a la sala on érem tots plegats xerrant i jugant. Quan treia el cap ho feia recelós, sorrut; i es queixava a la mare perquè la nostra minyona, la Natalina, li havia desordenat alguns llibres; «la teva estimada Natalina», deia. «Una dement», deia, sense que li importés que la Natalina pogués sentir-lo des de la cuina. D'altra banda, la Natalina ja estava acostumada a la frase «aquella dement de la Natalina», i no s'ofenia en absolut.

A vegades, al vespre, a la muntanya, el pare es preparava per sortir d'excursió o per fer ascensions. De genolls a terra, untava les seves sabates i les dels meus germans amb greix de balena; pensava que només ell les sabia untar amb aquell greix. Llavors se sentia un gran soroll de ferralla per tota la casa: era ell que buscava els grampons, els claus, els piolets. «On m'heu ficat el piolet? —tronava—. Lidia! Lidia! On m'heu ficat el piolet?».

Quan feia ascensions sortia de casa a les quatre de la matinada; a vegades hi anava tot sol, a vegades amb guies

amics seus, a vegades amb els meus germans. I l'endemà de les excursions, a causa del cansament, era intractable; amb la cara vermella i inflada per la reverberació del sol sobre les galtes, els llavis tallats i sagnants, el nas untat amb una pomada groga que semblava mantega, les celles arrufades en el front solcat i tempestuós, el pare llegia el diari, sense pronunciar ni una paraula. N'hi havia prou amb un no res perquè esclatés en un atac de còlera espantosa. Quan tornava de les ascensions amb els meus germans, el pare deia que eren «uns gamarussos» i «uns negres», i que cap dels seus fills havia heretat la passió per la muntanya que tenia ell; tret de'n Gino, el germà més gran, que era un gran alpinista, i que, juntament amb un amic, feia pics difícilíssims. De'n Gino i d'aquell amic seu, el pare en parlava amb una mescla d'orgull i d'enveja, i deia que ell ara ja no tenia tanta resistència perquè es feia gran.

Aquest germà meu, en Gino, era, d'altra banda, el seu preferit, i en tot li donava satisfaccions; s'interessava per la història natural, col·leccionava insectes, cristalls i altres minerals, i era molt estudiós. Més endavant, en Gino es va matricular a l'Escola d'Enginyers, i quan tornava a casa després d'un examen i deia que havia tret un excel·lent, el pare li preguntava: «Com és que has tret un excel·lent? Com és que no has tret un excel·lent amb matrícula d'honor?»

I si havia tret un excel·lent amb matrícula d'honor, el pare li deia: «Ja, segur que era un examen fàcil».

Si no sortia a escalar o a fer excursions que duressin fins al vespre, el pare anava cada dia «a caminar» a la muntanya. Sortia al matí ben d'hora, vestit idènticament a quan anava a fer escalada, però sense corda, grampons ni piolets; sovint hi anava sol perquè nosaltres i la mare érem, com deia, «ganduls», «gamarussos» i «uns negres»; i se n'anava amb les mans darrere l'esquena, amb el pas pesant per les botes amb claus i la pipa entre les dents. Alguna

vegada obligava la mare a seguir-lo: «Lidia! Lidia! — tronava al matí—. Anem a caminar! Si no, t'emmandreixes sempre estant als prats!».

La mare, llavors, dòcil, el seguia uns passos més enrere, amb un bastó, el jersei lligat a la cintura, agitant aquells rínxols de cabells grisos, que duia tallats molt curts, malgrat que el pare no suportava la moda dels cabells curts fins al punt que, el dia que se'ls va tallar, es va empenyar tant que podria haver causat un daltabaix a casa. «Has tornat a tallar-te els cabells! Que n'ets, de ruc!» —li deia el pare, cada vegada que tornava a casa de la perruqueria.

«Ruc» volia dir, en el llenguatge del pare, no una persona ignorant, sinó qui feia vileses o era descortès. Nosaltres, els seus fills, érem «uns ases» quan parlàvem poc o responíem malament.

«Et deus haver deixat entabanar per la Frances!», deia el pare a la mare quan veia que s'havia tornat a tallar els cabells. De fet, aquesta Frances, amiga de la mare, el pare se l'estimava i apreciava molt, i a més era la dona d'un amic seu d'infantesa i company d'estudis; però a ulls del pare havia comès l'error d'haver empès la mare a la moda dels cabells curts. La Frances anava sovint a París, on tenia uns parents, i un hivern va tornar de París dient: «A París es porten els cabells curts. A París la moda és esportiva». «A París la moda és esportiva», van repetir la meva germana i la mare tot l'hivern, imitant una mica la frase de la Frances, que parlava amb la erra francesa. Es van fer escurçar tots els vestits, i la mare es va tallar els cabells; la meva germana no ho va fer, perquè els duia llargs fins al final de l'esquena, els tenia rossos i preciosos; i perquè tenia massa por del pare.

Habitualment, l'àvia, la mare del pare, també venia a passar els estius a la muntanya. No vivia amb nosaltres,

sinó que s'estava en un hotel del poble.

L'anàvem a veure i la trobàvem allí, asseguda a la terrassa de l'hotel, sota el para-sol. Era menuda, amb els peus minúsculs calçats amb unes botetes negres amb uns botons petitíssims; estava orgullosa d'aquells peus petits, que s'entreveïen sota la faldilla, i també estava orgullosa dels cabells blancs, arrissats i pentinats en un monyo alt i estarrufat. El pare la portava cada dia «a caminar una mica». Anaven pels camins rals, perquè ella era gran i no podia passar pels corriols, sobretot amb aquelles botetes amb uns petits talons. Ell anava al capdavant, amb passes llargues, les mans a l'esquena i la pipa a la boca, i ella, al darrere, amb el vestit que feia fru-fru, fent passos petits amb els talonets. Ella no volia fer mai el camí del dia anterior, sempre en volia fer de nous. «Aquest és el camí d'ahir», es queixava. I el pare li deia, distret, sense girar-se: «No, és un altre». Però ella no deixava de repetir: «És el camí d'ahir. És el camí d'ahir». I al cap d'una estona deia al pare: «Tinc una tos que m'ofego». I el pare continuava caminant i no es girava. «Tinc una tos que m'ofego», repetia, i es posava les mans a la gola. Acostumava a repetir les coses dues o tres vegades. Deia: «Aquella infame de la Fantecchi m'ha fet fer el vestit marró! I jo el volia blau! El volia blau!», i donava cops amb l'ombrel·la contra l'empedrat, amb ràbia.

El pare li deia que mirés la posta de sol damunt les muntanyes, però ella continuava colpejant el terra, irada, amb la punta de l'ombrel·la, presa d'un atac de còlera contra la Fantecchi, la seva modista. L'àvia, d'altra banda, només venia a la muntanya per estar amb nosaltres, ja que durant l'any vivia a Florència i nosaltres a Torí, així que només ens veia a l'estiu. Però no suportava la muntanya, i el seu somni hauria estat estiuejar a Fiuggi o a Salsomaggiore, llocs on ella havia estiuejat de jove.

Feia anys, l'àvia havia estat molt rica, però es va empobrir amb la guerra mundial, perquè, com que no creia que guanyés Itàlia, i professava una fe cega en Francesc Josep, va voler conservar uns valors que posseïa a Àustria, i així va perdre molts diners. El pare, irredemptista, va intentar convèncer-la inútilment que vengués aquells valors austríacs. L'àvia solia dir «la meva desgràcia» quan es referia a aquella pèrdua de diners, i es desesperava, als matins, passejant amunt i avall per la sala i retorçant-se els dits. Però no era pas tan pobra. A Florència tenia una casa preciosa, amb mobles indians i xinesos i catifes turques, perquè un avi seu, l'avi Parente, havia estat col·leccionista d'objectes preciosos. A les parets hi havia retrats dels avantpassats, de l'avi Parente, i de la Vandeia, que era una tia a qui anomenaven així perquè era reaccionària i rebia els reaccionaris a casa, i de moltes ties i cosines que es deien totes Margherita o Regina, noms habituals en les famílies jueves d'aquell temps. Però entre els retrats no hi havia el del pare de l'àvia, i no se'n podia parlar, perquè, després de quedar-se vidu, i després de barallar-se amb les seves dues filles, ja adultes, va afirmar que, per despit, es casaria amb la primera dona que trobés pel carrer, i així ho va fer; o, almenys, explicava a la família que ho havia fet. Si era exactament la primera dona que s'havia trobat a la porta, en sortir de casa, no ho sé. Malgrat això, amb aquesta nova dona va tenir una altra filla, a qui la meva àvia no va voler conèixer mai, i a la qual anomenava, amb disgust, «la nena del papà». Aquesta «nena del papà», madura i distingida senyora al voltant de la cinquantena, la trobàvem a vegades al poble, i llavors el pare deia a la mare: «Ho has vist? Ho has vist? Era la nena del papà!».

«Vosaltres feu mullader de tot. En aquesta casa es fa mullader de tot», deia sempre l'àvia, volent dir que, per nosaltres, no hi havia res de sagrat.

Aquesta frase es va fer famosa a la família, i acostumàvem a repetir-la cada vegada que ens entraven ganes de riure parlant de morts o funerals. A l'àvia li feien molt fàstic els animals, i s'inquietava quan ens veia jugar amb un gat, dient que agafaríem malalties i les hi contagiariem. «Aquella bèstia infame», deia, picant de peus a terra i donant cops amb la punta de l'ombrel·la.

Tot li feia fàstic, i les malalties li feien molta por. Però estava molt sana, tant que va morir a més de vuitanta anys sense haver necessitat mai un metge ni un dentista. Sempre tenia por que un de nosaltres, per despit, la bategés: perquè un dels meus germans, una vegada, de broma, va fer el gest de batejar-la. Recitava cada dia les seves pregàries en hebreu, sense entendre'n ni una paraula, perquè no en sabia. Sentia, per tots els que no eren jueus com ella, una repulsió semblant a la que sentia pels gats. Només la meva mare estava exclosa d'aquesta repulsió: era l'única persona no hebrea, en tota la vida, per la qual havia sentit afecte.

I la mare també se l'estimava i deia que era, en el seu egoisme, innocent i ingènua com un nen lactant.

Segons deia, l'àvia, de jove, era molt bonica, la segona noia més bonica de Pisa. La primera era una tal Virginia Del Vecchio, amiga seva. Va arribar a Pisa un senyor anomenat Segrè, i va demanar conèixer la noia més guapa de Pisa, per demanar-la en matrimoni. La Virginia no va acceptar casar-se amb ell. Llavors li van presentar l'àvia. Però l'àvia també va rebutjar la proposta, dient que ella no es quedava amb «les sobres de la Virginia».

Més tard es va casar amb el meu avi, l'avi Michele: un home que devia ser, de ben segur, dolç i amable. Va enviduar quan encara era jove; i una vegada que li vam preguntar per què no s'havia tornat a casar, va respondre, amb una rialla estrident i amb una brutalitat que mai no

ens hauríem esperat d'aquella vella queixosa i lamentosa: «Sí, home! Perquè es mengi tot el que és meu!».

A vegades, els meus germans i la mare es queixaven perquè s'avorrien en aquells estiuejos de muntanya, i en aquelles cases aïllades, on no tenien distraccions, ni companyia. Jo, que era la més petita, em divertia amb poca cosa: i l'avorriment de l'estiueig no el sentia encara, en aquells anys. «Vosaltres —deia el pare— us avorriu perquè no teniu vida interior».

Un any ens havíem quedat pràcticament sense diners i tot feia pensar que passaríem l'estiu a la ciutat. Però a l'últim moment vam trobar una casa, que costava poc, en una aldea d'un poble que es deia Saint-Jacques-d'Ajas; una casa sense electricitat, amb llums de petroli. Devia ser molt petita i incòmoda perquè la mare es va passar tot l'estiu dient: «Quin desastre de casa! Coi de Saint-Jacques-d'Ajas!». El nostre recurs per no avorrir-nos van ser uns llibres, vuit o deu volums relligats en pell: fascicles relligats de no sé quin setmanari, amb xarades, jeroglífics i novel·les de terror. Els havia deixat al meu germà Alberto un amic seu, un tal Frinco. Ens vam nodrir dels llibres d'en Frinco durant tot l'estiu. Després, la mare va fer amistat amb una senyora que vivia a la casa del costat. Van començar a parlar mentre el pare no hi era. Ell deia que era «de negres» xerrar amb els veïns de casa. Però com que llavors es va descobrir que aquesta senyora, la senyora Ghiran, vivia a Torí al mateix edifici que la Frances, i la coneixia de vista, va ser possible presentar-la al pare, que es va comportar amb ella amb molta amabilitat. De fet, el pare sempre era desconfiat i sospitava dels estranys, perquè temia que es tractés de «gent equívoca», però tan bon punt descobria que tenien alguna coneixença en comú, se sentia tranquil.

La mare no deixava de parlar de la senyora Ghiran, i menjàvem, a taula, plats que la senyora Ghiran ens havia

ensenyat. «Un nou astre que sorgeix», deia el pare, cada vegada que s'anomenava la senyora Ghiran. «Un nou astre que sorgeix» o només «un nou astre» era sempre la irònica salutació a cada infatuació nostra. «No sé què hauríem fet sense els llibres del Frinco, i sense la senyora Ghiran», va dir la mare al final d'aquell estiu. El nostre retorn a la ciutat, aquell any, va estar marcat per aquest episodi. Al cap d'un parell d'hores de cotxe de línia, quan vam arribar a l'estació ferroviària, vam pujar al tren i vam agafar lloc. De cop i volta ens vam adonar que el nostre equipatge s'havia quedat a terra. El cap d'estació, alçant la bandera, va cridar: «Sortida!». «Sortida, un rave!», va dir llavors el pare amb un crit que va ressonar per tot el vagó. I el tren no es va moure fins que l'últim dels nostres baguls es va carregar al tren.

Un cop a la ciutat ens vam haver de separar, amb molta pena, dels llibres de'n Frinco, perquè en Frinco volia que els hi tornéssim. I pel que fa a la senyora Ghiran, no la vam veure mai més. «Hauríem de convidar la senyora Ghiran! És una descortesia!», deia a vegades el pare.

La mare era molt voluble en les seves simpaties, i inestable en les relacions: i les persones, o les veia cada dia, o no les volia tornar a veure mai més. Era incapaç de cultivar coneixences per pur esperit d'urbanitat. Sempre tenia una por boja «d'avorrir-se de la gent» i li feia por que vinguessin a visitar-la quan ella volia anar a fer un volt.

La mare veia les seves amigues: sempre les mateixes. A banda de la Frances, i algunes altres que estaven casades amb amics del pare, la mare triava amigues joves, una mica més joves que ella: joves senyores casades feia poc, i pobres: els podia donar consells i suggerir costureres. L'horroritzaven «les velles», com deia, fent al·lusió a la gent que tenia més o menys l'edat que tenia ella. L'horroritzaven les visites. Si una de les seves velles conegudes li deia que l'aniria a visitar, era presa de pànic. «Així que avui ja no